

Mr. Mirza Čaušević
Viši asistent
Fakultet pravnih nauka
Sveučilište/Univerzitet "Vitez" Travnik
E-mail: mirza86causevic@hotmail.com

UDK 341.7

Stručni članak

**POJAM, ZNAČENJE I KARAKTERISTIKE
DIPLOMATIJE I DIPLOMATSKOG PRAVA S OSVRTOM NA
BILATERALNU, MULTILATERALNU I SPORTSKU
DIPLOMATIJU**

Sažetak

Bečka konvencija o diplomatskim odnosima usvojena je na konferenciji Ujedinjenih naroda, a koja se održala u Neue Hofburgu u Beču (Austrija), od 2. marta do 14. aprila 1961. godine. Konvencija je međunarodni ugovor kojim je kodificiran najvažniji dio do tada postojećeg običajnog diplomatskog prava, uz neke novije dispozicije. U njoj su sadržane odredbe o pravima i obvezama države primateljice i države šaljiteljice u pogledu stalnih diplomatskih misija dvostranog karaktera, imuniteta i privilegija članova diplomatske misije, administrativnog i tehničkog osoblja. Shodno tome, diplomatija predstavlja aktivnost koja je povezana s vanjskom politikom i međunarodnim odnosima, kroz koju se ostvaruju vanjskopolitički ciljevi, dok, pak, diplomatsko pravo predstavlja sastavni dio međunarodnog javnog prava, te kao takvo sadrži normativna pravila koja se tiču odnosa u međunarodnoj zajednici, prije svega odnosa između samih država kao osnovnih subjekata međunarodnog prava. Nasuprot tome, vrste diplomatije realizirane kroz diplomatski protokol i diplomatske aktivnosti predstavljaju najbolji model, modalitet i nezamjenjivi način za uspješno prevladavanje međudržavnih sporenja.

Ključni pojmovi: *diplomatija, diplomatsko pravo, međunarodni ugovor, međunarodno javno pravo, vrste diplomatije, stalne diplomatske misije, diplomatski odnosi, Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine.*

TERM, THE MEANING AND CHARACTERISTICS OF DIPLOMACY AND DIPLOMATIC LAW

Summary

Vienna Convention on Diplomatic Relations was adopted at the United Nations Conference, which was held at the Neue Hofburg in Vienna (Austria), the second March 14th April in 1961. The Convention is an international treaty which codified the most important part of the previously existing customary diplomatic rights, with a few new disposition. It contained provisions on the rights and obligations of the receiving State and the sending State in respect of permanent diplomatic missions sided character, immunities and privileges of members of diplomatic missions, administrative and technical staff. Accordingly, diplomacy is an activity that is associated with the foreign policy and international relations, that serves to achieve foreign policy goals, while on a diplomatic law is an integral part of public international law, and as such contains normative rules concerning the relations in the

international community, primarily relationships between the state as the main subjects of international law. In contrast, the kind of diplomacy realized through diplomatic protocol and diplomatic activities represent the best model, modality and irreplaceable way to successfully overcome the interstate disputes.

Keywords: *diplomacy, diplomatic law, treaty, international public law, the kind of diplomacy, permanent diplomatic missions, diplomatic relations, the Vienna Convention on Diplomatic Relations in 1961.*

1. UVODNE I METODOLOŠKE NAPOMENE

S pravom se tvrdi da je Makijaveli “bio i ostao prvi i glavni apostol i učitelj spoljne politike i diplomatije vladalaca i državnika”. Argumentovano se tvrdi da Makijaveli nije izumio ta diplomatska pravila, nego ih je samo otkrio: ona su postojala i praktikovana su u tadašnjim diplomatskim odnosima, posebno među italijanskim državama. Makijaveli je “samo prvi sa otvorenom bezobzirnošću i konzekvenijom u sistematsku toriju sveo ta pravila”.¹ Potpuna integracija i implementacija diplomatije i pozitivnopravnih normi diplomatskog prava u ukupan život, ogleda se kroz redefiniciju i suštinsko poimanje svih njenih instituta i definicija, a koji su višesmjerno usmjereni na očuvanje, jačanje i razvoj obrazovanja, znanja i razvitka kroz inovaciju i društvo znanja. Diplomacija je produžetak i nadogradnja znanja i kvalitete jedne države u pravnom, ekonomskom, društvenom i kulturnom poimanju, te u skladu s tim povezuje ljudske intelektualne fenomene, s ciljem očuvanja i izgradnje boljeg, sigurnijeg i mirnijeg svjetskog poretka.

Kod proučavanja elemenata međunarodnih sporova primjetna je tendencija mirnog i civilizacijskog pronalaska rješenja konflikta putem diplomatije i univerzalnih postulata diplomatskog prava, te u skladu s tim potvrđuje se vjerodostojnost i univerzalnost prakse visokorazvijenih država, da teže konstantnom i pravovremenom djelovanju na očuvanju i unapređenju mira i mirnodopskih uslova za razvitak i napredak na svim životnim poljima. Diplomacija i diplomatsko pravo pojašnjavaju temeljna pitanja, promišljanja i modalitete bržeg i fleksibilnijeg funkcionisanja diplomatskih misija, te same diplomatske teorije i prakse uz njenu primjenu, te tako nude jasan put i pravac na razvijanju svijesti i pravne misli u službi blagostanja, prosperiteta i bržeg napretka pojedinca, grada i države.

¹ ĐORĐEVIĆ, S., MITIĆ, M.: *Diplomatsko i konzularno pravo*, Javno preduzeće – Službeni list SRJ Beograd, Beograd, 2000., str. 20.

Bilateralna, multilateralna i sportska diplomatija predstavljaju partnerski, prijateljski i diplomatski odnos između samih država, kao i odnos između država u svojstvu subjekata međunarodnog prava i samih međunarodnih organizacija, zaduženih za održavanje svjetskog mira, te sama država predstavlja neophodnu sponu za očuvanje, prosperitet i blagostanje pozitivnih učinaka diplomatije i diplomatskog prava, kao glavnih faktora i nezaobilaznih čimbenika svjetskog blagostanja. Primarna uloga diplomatije i diplomatskog prava jeste tendenciozno i konstantno održavanje dobrotvornih, dobronamjernih i iskrenih međudržavnih odnosa s ciljem ekonomskog, društvenog, socijalnog i drugog blagostanja, kao i bolje socijalizacije svih građana u jednom društvu, kao i samog odnosa država s međunarodnim organizacijama. Tendencije državnih organa za boljom organizacijom dovele su do razvoja diplomatske misli i nastavljaju s intenzivnim utvrđivanjem i provođenjem u praksi pravila i principa za jednostavnije, bezbolnije i lakše afirmiranje diplomatskih mirovnih sredstava, kao i samo iznalaženje inovativnih rješenja za koordinaciju i funkcionisanje državnog aparata, s ciljem razvijanja boljih međudržavnih odnosa.

2. POJAM DIPLOMATIJE I DIPLOMATSKOG PRAVA

“Nakon prvobitnog obrazlaganja značaja diplomatije po pojedinim vremenskim i društvenim razdobljima, shodno tome obrazložiti ćemo etimološki pojam riječi diplomatija. Riječ diplomatija etimološki potiče od grčke riječi diploma, koja je u to vrijeme označavala pismo, povelju ili ispravu presavijenu na dvoje kao akt suverena koji bi jedna strana predavala drugoj na početku pregovora, dok bi druga strana, po završetku pregovora o konkretnom poslu, učinivši isto, uručivši diplomu, čime se svečano završavao dijalog, a na osnovu čega je bivao zaključen ugovor.”²

“Diplomatija je oblik državne djelatnosti usmjeren na odnose s drugim zemljama i međunarodnim sudionicima. Isti pojam označava i cjelokupnu državnu strukturu koja služi za predstavljanje vlastite države u svijetu i za održavanje službenih odnosa s drugim subjektima međunarodnih odnosa. Sastavni su dijelovi te strukture, gotovo u svakoj zemlji, ministarstvo vanjskih poslova te diplomatsko-konzularna predstavništva.”³ Riječ diplomatija u

² SAVIĆ, M.: Država i diplomatija, Legisol.net, 2012., <http://www.legisol.net/drzava-i-diplomatija/> (6. 11. 2012.)

³ Diplomacija, Wikipedija – slobodna enciklopedija, <http://hr.wikipedia.org/wiki/Diplomacija> (22. 2. 2014.)

subjektivnom smislu označava sposobnost, znanje, vještinu, metodu komuniciranja, održavanja međunarodnih odnosa, pregovaranja, rješavanja konfliktnih situacija.⁴

Prije svega vrijedi istaknuti da pojam diplomatija ima više značenja. Prema jednom značenju diplomatija označava vođenje državnih poslova na području vanjske politike preko službenih odnosa koji se uspostavljaju a drugim državama ili pak međunarodnim organizacijama. S druge strane neki teoretičari tvrde da je diplomatija oblik i sadržaj odnosa između država koji nastaju putem službenih veza kojima se žele uskladiti interesi odnosnih država putem sporazuma i općim sporazumijevanjem. “Nadalje, pod pojmom diplomatija se isto tako misli na sposobnost, znanje i vještinu vođenja pregovora sa drugim državama. Jedno od najopćenitijih određenja diplomatije jeste vanjsko predstavljanje države.”⁵

Prema tome diplomatija se definiše na više načina:

- “Sredstvo spoljne politike date države”
- “Primjena inteligencije i takta za vođenje zvaničnih odnosa između vlada nezavisnih država ... ili, još kraće, vođenje poslova između država mirnim sredstvima”
- “Označava spoljnopolitičku djelatnost države u odnosu na druge subjekte međunarodnog prava i međunarodnih odnosa – države i od njih osnovane međunarodne organizacije”⁶

Izraz diplomatija dugo se vezao za zaštitu arhiva, analizu starih sporazuma, ili studij historije međunarodnih pregovora. Kasnije se riječi diplomatija ili diplomatski upotrebljavalo da bi se označilo bavljenje međunarodnim odnosima.⁷

Smatra se da je kardinal Rišelje (1624. do 1642.) prvi upotrijebio i definisao izraz diplomatija, u periodu dok je bio predsjednik vlade i stvarni gospodar Francuske.⁸

Diplomatija/diplomacija je pojam koji ima više semantičkih značenja:

⁴ Ibidem.

⁵ Diplomacija – Seminarski rad, SCRIBD, <http://scribd.com/doc/55386688/diplomacija-seminarski> (24. 2. 2014.)

⁶ NURIĆ, Š.: Međunarodno javno pravo I i II, drugo prerađeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Kiseljak, Kiseljak, 2010., str. 133.

⁷ PAŠIĆ, M.: Diplomacija, op. cit., str. 66.

⁸ Kardinal Rišelje osnovao je 1626. godine prvo ministarstvo vanjskih poslova kao središnje tijelo za vođenje poslova u međunarodnim odnosima. Nakon Francuske i druge evropske države osnivaju svoja ministarstva vanjskih poslova.

- Sposobnost, znanje, vještina i metoda komuniciranja, održavanja međunarodnih (međudržavnih) odnosa, pregovaranja i rješavanja konfliktnih situacija.
- Vođenje državnih poslova na području vanjske politike putem službenih (diplomatskih) odnosa s drugim subjektima međunarodnoga javnog prava.
- Ukupnost državnog aparata koji je u službi predstavljanja dotične države u svijetu i pojedinim državama i međunarodnim (međudržavnim) organizacijama koja ukupnost pokriva ministarstvo vanjskih poslova i diplomatsko-konzularnu mrežu dotične države.
- Sama profesija kao takva, karijera, struka predstavljanja države u međunarodnim odnosima kojom se bavi diplomat.⁹

Na osnovu gore prezentiranih karakteristika diplomatije, navest ću niz značajnih, fundamentalnih definicija diplomatije koje obrazlažu svu kompleksnost i ukorijenjenost diplomatije u odnosima država i njihovih diplomatskih predstavnika.

Prema Satou “Diplomatija je primjena inteligencije i takta na vođenje zvaničnih odnosa između vlada nezavisnih država”.

“Diplomatija je uređivanje međunarodnih odnosa putem pregovora; metoda kojom su ovi odnosi određeni i koje izaslanici i ambasadori ostvaruju; zanimanje ili umjetnost diplomata”, čitamo u Oxford English Dictionary.

“Diplomatija je umjetnost dobijanja onoga što se želi dobiti, primjenjen na vanjsku politiku” piše u Handbuch des Diplomaten Daniela Varea.¹⁰

“Diplomatija je provođenje vanjske politike zemlje koju vode za to pozvani ljudi” prema Wilhelmu Greweu.¹¹

Pored pojma diplomatija, postoji i pojam diplomatika koju profesor Šanjek definiše kao znanost o ispravama i poveljama, a koja proučava sve elemente nekog dokumenta shvaćene kao povijesno svjedočanstvo. Diplomatičari i medievisti pri rekonstruiranju historijskih činjenica razlikuju dvije skupine izvora: narativne, koje sadrže hronike, anale, memoare i

⁹ LAPENDA, S.: Diplomatska načela i funkcije, Redak Split, Split, 2007., str. 7.

¹⁰ PAŠIĆ, M.: Diplomacija, op. cit., str. 66.

¹¹ Ibidem, str. 67.

druge spise sastavljene u svrhu historijskih nastojanja, čiji je nedostatak to što odražavaju sastavljačev mentalitet i dokumentarne izvore, koje sadrže isprave historijsko-pravne naravi.¹²

“Pored diplomatije veoma važan i neizostavan segment međunarodnog javnog prava predstavlja i diplomatsko (konzularno) pravo, koje je i ujedno nezamjenjivi dio međunarodnog javnog prava. Čine ga pravila koja regulišu diplomatske i konzularne odnose u međunarodnoj zajednici. To su zapravo odnosi država, država i međunarodnih organizacija i međunarodnih organizacija među sobom.”¹³

Diplomatsko pravo (eng. diplomatic law; fr. droit diplomatique) je skup odredaba međunarodnog prava koje se odnose na prava i dužnosti država kao subjekata međunarodnog prava u vezi s diplomatskim odnosima, dužnostima, privilegijama i imunitetima diplomatskih misija/predstavništava i diplomatskog osoblja. Do stupanja na snagu Bečkih konvencija o diplomatskim i konzularnim odnosima (1961. i 1963. godine), diplomatsko pravo bilo je dio međunarodnog općeg običajnog prava. Bilo je i ranije pokušaja kodifikacije diplomatskog prava (Bečki kongres 1815. godine, Aachen 1818. godine, Pravilnik o diplomatskim predstavnicima iz 1895. godine, te pokušaj Komiteta eksperata/stručnjaka Lige naroda u razdoblju 1925–1930. godine da usvoje sveobuhvatniju međunarodnu konvenciju).¹⁴

Značajan segment u diplomatskom pravu predstavljaju izvori, u kojima se pronalazi pravna utemeljenost i primjenjivost tih postulata, normi i pravila kako na diplomatske, tako i na konzularne predstavnike, a riječ je o:

- Bečka konvencija o diplomatskim odnosima (1961.);
- Bečka konvencija o konzularnim odnosima (1963.);
- Bečka konvencija o specijalnim misijama (1969.);
- Konvencija o predstavljanju država u njihovim odnosima sa međunarodnim organizacijama univerzalnog karaktera (1975.);
- Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom uključujući i diplomatske agente (1973.).

¹² ŠANJEK, F.: Latinska paleografija i diplomatika, Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studij Zagreb, Zagreb, 2005., str. 149.

¹³ POPOVIĆ, V., TURČINOVIĆ, F.: Međunarodno javno pravo, Pravni fakultet Banja Luka, Grafopapir Banja Luka, Banja Luka, 2007., str. 233.

¹⁴ LAPENDA, S.: Diplomacija načela i funkcije, op. cit., str. 17.

Tendencije na usavršavanju i primjenjivanju pravila diplomatije i diplomatskog prava obilježile su i naznačile svu raznolikost, bitnost i značaj njenog teorijskog i praktičnog usavršavanja, djelujući na taj način na stvaranje svojeg prepoznatljivog i originalnog profila u lepezi međunarodnog javnog prava.

3. OBILJEŽJA DIPLOMATIJE I DIPLOMATSKOG PRAVA

“Diplomatija ujedno kao i diplomatsko pravo značajni su po posebnim obilježjima koja prezentiraju važnost i ulogu segmenta grane prava u skladnom i jedinstvenom sistemu međunarodnog javnog prava. Svijet napučen demokracijama bio bi svijet u miru za svagda, a diplomatija i diplomatsko pravo predstavljaju osnovno sredstvo za ostvarivanje tih svetih i univerzalnih ciljeva.”¹⁵

Pri razmatranju nacionalizacije diplomatsko-konzularne mreže važno je izbalansirati državni interes i mogućnost finansiranja zadanog broja stalnih diplomatskih i konzularnih predstavništava.¹⁶

Tradicionalna pravila diplomatije i diplomatskog zanimanja smatraju se pomalo staromodnim. No, nije li tako i s čvrstim utemeljenim društvenim običajima pristojnosti, kojima se svi moraju pokoravati milom ili silom? Jedno od osnovnih obilježja diplomatije i diplomatskog prava jeste diplomatski ceremonijal i protokol. Nema društva bez hijerarhije, niti civilizacije bez ceremonijala. Na svakom primjeru se vidi da su red i disciplina potrebni kada se rađa nova zajednica, a društveni život nameće poštivanje nekih pravila bez kojih bi zajednički život bio nemoguć i bez kojih bi zasigurno došlo do haosa i anarhije.¹⁷

“Protokol kodificira i primjenjuje pravila određena ceremonijalom te bdije nad njihovom primjenom. Etimološki, riječ „protokol“ dolazi iz bizantske diplomatije gdje je označavala uvodni dio svečanih pisanih dokumenata koji je sadržavao popis sudionika susreta. Danas ta riječ opisuje pravila prema kojima službene vlasti pojedine države primjenjuju načela određena ceremonijalom.”¹⁸

¹⁵ WALTZ, K. N.: Čovjek, država i rat – teorijska analiza, Barbat Institut za međunarodne odnose Zagreb, Zagreb, 1998., str. 102.

¹⁶ PAŠIĆ, M.: Kako približiti najudaljenije zemlje svijeta?, Racionalizacija diplomatsko-konzularne mreže – diplomatska praksa, ZIPS, 2010.

¹⁷ WOOD, R. J., SERRES J.: Diplomatski ceremonijal i protokol, Mate d.o.o Zagreb, Zagreb, 2004., str. 13.

¹⁸ Ibidem, str. 14.

Pod obilježjima i glavnim karakteristikama diplomatije i diplomatskog prava podrazumijevaju se i međudržavni diplomatski odnosi. Prema profesoru Lapendi¹⁹ ove odnose možemo svrstati u nekoliko kategorija:

- Saveznički odnosi (koji podrazumijevaju i prijenos dijela suvereniteta);
- Dobrosusjedski odnosi (koji mogu rezultirati i međusobnim pomaganjem bez posebne ugovorne obaveze);
- Srdačni odnosi (ne podrazumijevaju obavezu na konkretnu saradnju i pomoć);
- Prijateljski odnosi (iza ovog izraza može se kriti i pojam eufemizam koji označava odnose koji možda i nisu najbolji);
- Dobri odnosi (označavaju korektne odnose i koje imaju neznatnu saradnju, ali ipak postoji međusobno uvažavanje i razumijevanje);
- Korektni (normalni) odnosi (označavaju volju objiju strana da se pridržavaju Konvencije i da eventualne sporove rješavaju mirnim putem);
- Indiferentni odnosi (riječ je o slučajevima kada dođe do priznavanja države, ali bez uspostave diplomatskih odnosa, budući da ne postoji želja za produbljanjem međudržavnih odnosa);
- Hladni odnosi (karakteriziraju se sukobima i konfliktnim situacijama, uvođenjem retorzija i represalija i “povlačenjem na konzultacije” šefa diplomatske misije/predstavništva i sl.);
- Zategnuti odnosi (značajno je za takve odnose da države međusobno imaju nerješiv i ozbiljan spor koji može dovesti i do oružanih sukoba);
- *De facto* odnosi (odnosi kada se dvije države nisu priznale po pravilima Konvencije, ali održavaju komercijalne, kulturne i druge, ali ne i političke odnose);
- Obustavljeni odnosi (odnosi kada između država dođe do privremene obustave međusobnih odnosa, a za čiju obnovu nije potreban poseban postupak);
- Prekinuti odnosi (označavaju prekid uspostavljenih diplomatskih odnosa i međusobno zatvaranje diplomatskih misija/predstavništava uz uzajamno povlačenja diplomatskog osoblja).

“Da bi se uspostavili diplomatski odnosi, odnosne države se moraju prethodno međusobno priznati. Priznanje je politički čin s pravnim učincima. Nijedna država nema

¹⁹ LAPENDA, S.: Diplomacija – načela i funkcije, op. cit., str. 20–21.

obavezu priznati drugu državu ili vladu. No, ako dođe do međusobnog priznanja, a u slučaju prekida diplomatskih odnosa, to priznanje je i dalje valjano.”²⁰

Uspostavljanje diplomatskih odnosa između država i otvaranja stalnih diplomatskih misija obavlja se na osnovu obostrane (uzajamne) saglasnosti.²¹

Važna karakteristika i obilježje diplomatskog prava jeste u tome da je ono kodificirano Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima, koja je usvojena na Konferenciji Ujedinjenih naroda 14. 4. 1961. godine, a stupila je snagu 24. 4. 1961. godine, te je njome kodificiran dio do tada postojećeg običajnog međunarodnog prava, uz neke nove dispozicije, a sadržava odredbe o pravima i obavezama države primateljice i šaljiteljice, imuniteta i privilegija članova diplomatske misije, administrativnog i tehničkog osoblja.²²

4. VRSTE DIPLOMATIJE

Jedna od osnovnih karakteristika diplomatije i diplomatskog prava, koja ujedno predstavlja i suštinu međunarodnog javnog prava, jeste načelo *pacta sunt servanda*, koje podrazumijeva poštivanje i izvršavanje preuzetih obaveza iz međudržavnih diplomatskih sporazuma (ugovora) u našem slučaju. Međunarodni ugovori su izvan svake sumnje najvažniji način uglavljivanja uzajamnih prava i dužnosti država i drugih subjekata međunarodnog prava u njihovim partikularnim (posebnim) odnosima, s naglaskom da se odnosi između suverenih i jednakih država zasnivaju na ravnoteži i uzajamnosti (reciprocitetu)²³, koje predstavlja najvažnije načelo diplomatije.

4.1.1. Bilateralna diplomatija

“Bilateralna diplomatija je saradnja između dvije države na osnovu njihove saglasnosti i u okvirima normi međunarodnog prava. Ključne riječi su SARADNJA – SAGLASNOST – NORME MEĐUNARODNOG PRAVA. Bilateralna diplomatija predstavlja najstariji i najrasprostranjeniji oblik međunarodne saradnje među državama, a specifična je po postojanju

²⁰ Ibidem, str. 19–20.

²¹ Član 2. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961. godine (“Službeni list SFRJ” dodatak 2/64).

²² Diplomacija, Wikipedija – Slobodna enciklopedija, <http://hr.wikipedia.org/wiki/Diplomacija> (22. 2. 2014.).

²³ DEGAN, V. Đ.: Međunarodno pravo, Biblioteka Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, 2000., str. 118.

stalnih diplomatskih predstavništava (ambasada) koje se uspostavljaju na osnovu obostrane saglasnosti.”²⁴

Veliki dio međunarodnih sporova rješava se direktnom bilateralnom diplomatijom koja može biti tajna, manje javna ili potpuno javna, s rezultatom zaključenja ugovora ili sporazuma.²⁵ Svoju konačnu fizionomiju ova vrsta diplomatije dobiva nakon Vestfalskog mirovnog ugovora o miru kojim se u Evropi inaugurira “politika ravnoteže snaga” (equilibrium of strength), te mnoge evropske zemlje osnivaju posebne resore za vođenje vanjskih poslova.²⁶

“Smisao sistema ravnoteže snaga nije se sastojao u izbjegavanju kriza ili čak ratova. Kada je valjano funkcionisao, cilj mu je bio i ograničavanje sposobnosti država da uspostave hegemoniju, i ograničavanje obima sukoba. Taj sistem nije sebi u zadatak toliko postavio mir, koliko stabilnost i umerenost. Ravnoteža snaga po definiciji, ne može u potpunosti da zadovolji sve članove međunarodne zajednice; ona najbolje funkcioniše kada se nezadovoljstvo održava ispod nivoa na kojem oštećena strana ispoljava nameru da nasilno menja međunarodni poredak.”²⁷

Osnovni akt kojim je kodifikovana bilateralna diplomatija donesen je još 1815. godine na Bečkom kongresu, dopunjen Protokolima iz Ahena 1918, Konvencijom UN-a iz 1946. godine i Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima iz 1961. godine.²⁸

“Bilaterizam se odnosi na obuhvatan skup uzajamnih djelovanja dve strane. Obuhvatniji je od skupa uzajamnih djelovanja koje dve države ostvaruju preko uspostavljenih diplomatskih misija. Nije iscrpljen ni kada pokrije uzajamna delovanja dve strane vođena putem raznorodnih kanala veze. Nije potpun ni ako ne zapostavlja i sasvim rasuta transvladina odnošenja koja su nepodložna ukorenjenim rutinama profesionalne diplomatije.”²⁹

²⁴ NURIĆ, Š.: Međunarodno javno pravo I i II, drugo prerađeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Kiseljak, Kiseljak, 2010., str. 318.

²⁵ Ibidem, str. 318.

²⁶ SEIZOVIĆ, Z.: Međunarodno javno pravo – zbirka eseja, Univerzitet u Zenici, Pravni fakultet Zenica, Zenica, 2008., str. 160.

²⁷ KISINDŽER, H.: Diplomacija I-II, VERZAL press Beograd, Beograd, 1999., str. 8

²⁸ NURIĆ, Š.: Međunarodno javno pravo I i II, op. cit., str. 318.

²⁹ ŠTAMBUK, S. J.: Bilateralna diplomatija u Evropskoj uniji, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, <http://ebookbrowse.com/19-prof-dr-jelica-stefanovic-stambuk-bilateralna-diplomatija-u-evropskoj-uniji-pdf-d71217157> (3. 3. 2014.)

Bilateralna diplomatija pronalazi svoju utemeljenost u članu 2. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961. godine: “Uspostavljanje diplomatskih odnosa između država i otvaranje stalnih diplomatskih misija obavlja se na osnovu obostrane (uzajamne) saglasnosti”. Shodno tome, funkcije diplomatskih misija³⁰ su sljedeće:

- a) Da predstavlja državu koja akredituje u državi kod koje se akredituje;
- b) Da u državi kod koje se akredituje štiti interese države koja akredituje i njenih državljana u okviru granica koje dopušta međunarodno pravo;
- c) Da pregovara s vladom države kod koje se akredituje;
- d) Da se, svim zakonom dozvoljenim sredstvima, informiše o prilikama i razvoju situacije u zemlji u kojoj se akredituje i o tome informiše vladu zemlje koja akredituje;
- e) Da unaprjeđuje prijateljske odnose između države koja akredituje i države kod koje se akredituje i izgrađuje njihove privredne, kulturne i naučne odnose.

4.1.2. Multilateralna diplomatija

Razvijala se uporedo s bilateralnom diplomatijom kroz kongrese, konferencije, a puni razvoj doživljava osnivanjem međunarodnih organizacija naročito UN, Savjeta Evrope, OEBS-a i Evropske unije.³¹

“Multilateralna diplomatija je organizovana saradnja više subjekata međunarodnog prava koja se odvija na osnovu prethodno utvrđenih pravila i procedura. Ključne riječi kod ovog oblika diplomatije jesu: VIŠE SUBJEKATA – ORGANIZOVANA SARADNJA I PROCEDURE.”³² “Učešće međunarodnog subjekta, najčešće država, u multilateralnoj diplomatiji može biti privremeno i stalno. Privremeno učešće je u obliku delegacije na nekom kongresu, zasjedanju. Ono je tematski i vremenski ograničeno i odvija se po utvrđenoj proceduri i pravilima koje se odnose za svaki skup posebno. Stalno učešće se pak odnosi na stalna predstavništva u međunarodnim organizacijama (UN, EU) i ova aktivnost se odvija po ranije utvrđenim opštim pravilima i procedurama.”³³

³⁰ Član 3 Bečke konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961. godine.

³¹ NURIĆ, Š.: Međunarodno javno pravo I i II, op. cit., str. 323.

³² Ibidem, str. 323.

³³ Ibidem, str. 323.

“Pod pojmom višestране (multilateralne) diplomatije podrazumeva se organizovana saradnja između subjekata međunarodnog prava, na osnovu utvrđenih pravila procedure. Njena osnovna karakteristika je javnost rada, jer se obavlja, po pravilu, putem javnih debata, a posredstvom sredstava masovnih komunikacija može da utiče na javno mnjenje širom sveta i obrnuto; kod višestране diplomatije javno mnjenje igra daleko značajniju ulogu nego kod tradicionalne diplomatije.”³⁴

“Multilateralna diplomatija može biti ad hoc naimenovana za jedan konkretan slučaj, npr. kongrese i konferencije i stalna u vidu upućivanja stalnih misija država pri međunarodnim organizacijama. Osnovna razlika između jednog i drugog oblika sastoji se u tome što je prva tematski i vremenski ograničena samo na taj skup, a druga kontinuirano obavlja delatnost na širem planu, koji često prevazilazi uže interese sopstvene države.”³⁵

Poseban oblik multilateralne diplomatije je samit diplomatija ili diplomatija na vrhu. Svoj procvat je doživjela u skorije vrijeme. Postoje brojni multilateralni samiti pojedinih grupa država u okviru sistema Ujedinjenih nacija. Slični samiti egzistiraju u OEBS-u, Savjetu Evrope, G-7, Organizaciji američkih država, Organizaciji afričkog jedinstva itd.³⁶

“Za razliku od bilateralne diplomatije koju je odlikovalo dominantno pismeno komuniciranje država, komunikacija predstavnika država na ovim konferencijama bila je direktna, verbalna (face-to-face). Konferencije i kongresi održavani su radi rješavanja spornih pitanja od šireg interesa (npr. Berlinski kongres 1878. godine) ili su bivali izrazom zajedničkog interesa i određenog stepena solidarnosti (npr. Bečki kongres 1815. godine). Svoju punu ekspanziju višestrana je diplomatija doživjela s pojavom međunarodnih organizacija koje izrastaju u centre saradnje država i posredstvom kojih diplomatija poprima nove forme i novu sadržinu.”³⁷

Multilateralne konferencije osiguravaju konstantno praćenje situacije, akumuliraju specijalizirano znanje učesnika, označavaju ozbiljnu posvećenost rješavanju problema i za to stvaraju lobbyje, osiguravaju tehničku pomoć zemljama koje je traže.³⁸ Donošenje odluka

³⁴ AVRAMOV, S., KREĆA, M.: Međunarodno javno pravo, XXI izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – javno preduzeće “Službeni glasnik Beograd”, Beograd, 2008., str. 158.

³⁵ Ibidem, str. 158–159.

³⁶ POPOVIĆ, V., TURČINOVIĆ, F.: Međunarodno javno pravo, Pravni fakultet Banja Luka, Grafopapir Banja Luka, Banja Luka, 2007., str. 262.

³⁷ SEIZOVIĆ, Z.: Međunarodno javno pravo – zbirka eseja, op. cit., str. 67.

³⁸ Ibidem, str. 69.

putem jednoglasnosti je jedini metod u bilateralnoj diplomatiji. Kod multilateralne diplomatije, postoji mogućnost glasanja, odnosno donošenje odluka temeljem glasova većine participanata. Vrsta većine koja se traži za punovažnost odluke ovisi o tome da li se radi o proceduralnim ili suštinskim pitanjima (procedural and substantive matter).³⁹

4.1.3. Sportska diplomatija

Sport povezuje, zbližava i miri ljude. To je ona univerzalna vrijednost, koja omogućava zbližavanje i najudaljenijih zemalja svijeta. Postoji nekoliko oblika sportske diplomatije, a jedan od primjera je i kriket diplomatija. “Svojevremeno je pakistanski predsjednik Zia ul Haq nenajavljen došao u Indiju prisustvovati kriket utakmici između pakistanske i indijske reprezentacije, pokušavajući smanjiti tenzije između dviju država, te na taj način pokazati kako Pakistan i Indija treba da se bore i zbližavaju samo sportski”.⁴⁰ Ovaj svojevremeni postupak pakistanskog predsjednika nazvan je kriket diplomatija.

“Pored kriket diplomacije postojala je i ping pong diplomacija, kojom je nazvan početak procesa poboljšavanja odnosa između komunističke Kine i SAD-a godine 1971. kada je američka reprezentacija prisustvovala 31. svjetskom prvenstvu u stolnom tenisu, koje se održavalo u Japanu i iznenada primila poziv od svojih kineskih kolega za posjetu Kini uz plaćanje svih troškova. Devetorica američkih igrača, četiri dužnosnika i dvije supruge došli su u Kinu i na taj način otvorili eru ping pong diplomacije.”⁴¹

5. ZAKLJUČCI

1. Uloga i značaj uvodnih i metodoloških napomena su od ključne važnosti, jer smo pomoću njih istražili, analizirali i izložili suštinu diplomatije i diplomatskog prava, te smo prezentirali sve osnovne postulate ove grane prava i diplomatske prakse u službi mira, pravde i pravičnosti. Svrhom i ciljevima istraživanja uopšteno je potvrđena važnost diplomatije i diplomatskog prava. Diplomacija i diplomatsko pravo nude najbolje načine i moduse za prevazilaženje međunarodnih sporenja.

³⁹ Ibidem, str. 71–72.

⁴⁰ FRANIĆ, Z.: Znanstvena diplomacija – završni rad, Ministarstvo vanjskih poslova Republike Hrvatske, Diplomatska akademija Zagreb, Zagreb, 2003., str. 5.

⁴¹ Ibidem, str. 6.

2. Pojam diplomatije i diplomatskog prava upućuje nas na čitav niz sličnosti, kao i međusobno suptilnih nijansiranih razlika između pojmova diplomatskog imuniteta, privilegija i diplomatskog protokola. Definicijama diplomatije (kardinal Rišelje, Sato, Wilhelm Greweu,...) i diplomatskog prava (Lapenda Stjepan) naglašen je prvobitni značaj na svih suštinskim kvalitetama i sposobnostima diplomata pri uspješnom rješavanju međudržavnih sukoba.
3. Osnovno fundamentalno i suštinsko obilježje diplomatije i diplomatskog prava korespondira u prilog teze da nema društva bez hijerarhije, niti pak civilizacije bez ceremonijala. Stjepan Lapenda permanentno doprinosi važnosti i ugledu ključnih elemenata diplomatske teorije i prakse, putem održavanja različitih pogleda na svijet, svjetonazora i duhovnih obzora kroz definiranje vrsta međunarodnih diplomatskih odnosa. Dobri međunarodni odnosi kreiraju, koncipiraju i dizajniraju univerzalne vrijednosti trajnog mira, te stvaraju lanac diplomatskih sredstava, koja se koriste pri rješavanju međudržavnih kriza.
4. Paralela efektivnom pristupu, karakteru i značaju vrsta diplomatije može se povući kroz njihovu zajedničku ulogu pri razvoju dobrih međudržavnih odnosa, što ujedno asocira na odnos kompleksnosti između unutrašnje i vanjske političke realnosti, dok nas, pak, evolucija državnih pravnih sistema i njihovih odnosa uslovljenosti vodi u pravcu harmonizacije međunarodnih normi i ujednačenja načina življenja u civilizovanom svijetu. Vrste diplomatije (bilateralna, multilateralna i sportska) predstavljaju oblike ispoljavanja i objedinjavanja prevashodno ključnih faktora na koordinacijama međunarodnih odnosa, koji su utemeljeni na odnosu međunarodne politike, kao i samog međunarodnog javnog prava. Poseban naglasak stavljen je na sportsku diplomatiju, koja se može primijeniti pri sprečavanju potencijalnih oružanih sukoba ili okončavanju sukoba putem sporta, jer uistinu sport zbližava ljude.

Literatura

AVRAMOV, S., KREĆA, M.: Međunarodno javno pravo, XXI izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – javno preduzeće “Službeni glasnik Beograd”, Beograd, 2008.

Bečka konvencija o diplomatskim odnosima od 18. 4. 1961., (“Službeni list SFRJ” – Dodatak; 2/64)

DEGAN, V. Đ.: Međunarodno pravo, Biblioteka Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, 2000.

Diplomacija – Seminarski rad, SCRIBD, <http://scribd.com/doc/55386688/diplomacija-seminarski> (24. 2. 2014.)

Diplomacija, Wikipedija – slobodna enciklopedija, <http://hr.wikipedia.org/wiki/Diplomacija> (22. 2. 2014.)

ĐORĐEVIĆ, S., MITIĆ, M.: Diplomatsko i konzularno pravo, Javno preduzeće – Službeni list SRJ Beograd, Beograd, 2000.

FRANIĆ, Z.: Znanstvena diplomacija – završni rad, Ministarstvo vanjskih poslova Republike Hrvatske, Diplomatska akademija Zagreb, Zagreb, 2003.

LAPENDA, S.: Diplomatska načela i funkcije, Redak Split, Split, 2007.

NURIĆ, Š.: Međunarodno javno pravo I i II, drugo prerađeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Kiseljak, Kiseljak, 2010.

PAŠIĆ, M.: Diplomacija, Šahinpašić Sarajevo, Sarajevo, 2010.

PAŠIĆ, M.: Kako približiti najudaljenije zemlje svijeta?, Racionalizacija diplomatsko-konzularne mreže – diplomatska praksa, ZIPS, 2010.

POPOVIĆ, V., TURČINOVIĆ, F.: Međunarodno javno pravo, Pravni fakultet Banja Luka, Grafopapir Banja Luka, Banja Luka, 2007.

SEIZOVIĆ, Z.: Međunarodno javno pravo – zbirka eseja, Univerzitet u Zenici, Pravni fakultet Zenica, Zenica, 2008.

ŠANJEK, F.: Latinska paleografija i diplomatika, Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studij Zagreb, Zagreb, 2005.

ŠTAMBUK, S. J.: Bilateralna diplomatija u Evropskoj uniji, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, <http://ebookbrowse.com/19-prof-dr-jelica-stefanovic-stambuk-bilateralna-diplomatija-u-evropskoj-uniji-pdf-d71217157> (3. 3. 2014.)

WALTZ, K. N.: Čovjek, država i rat – teorijska analiza, Barbat Institut za međunarodne odnose Zagreb, Zagreb, 1998.

WOOD, R. J., SERRES J.: Diplomatski ceremonijal i protokol, Mate d.o.o Zagreb, Zagreb, 2004.